

nieuwe boeken, rapporten, verslagen e.d.

Der Kosmos-Vogelatlas

Een fraai uitgevoerde vogelatlas met meer dan duizend uitstekende vogelfoto's in kleur, waarvan gelukkig slechts 6% nestfoto's. Een inleiding met literatuurlijst, een vogeltopografie en een lange lijst van fotografen (waaronder ook drie landgenoten, Arnoud van den Berg, Karel Mauer en René Pop) die de foto's maakten, openen het boek. Met dit boek kunnen met behulp van foto's vogels op naam worden gebracht. Van de 570 behandelde vogelsoorten zijn beknopte beschrijvingen met de gebruikelijke gegevens en verspreidingskaartjes opgenomen, die goed met de recente informatie overeenstemmen. Daarnaast zijn per vogelsoort één of drie en soms vier foto's afgebeeld met verschillende kleden en met, bijvoorbeeld bij de stootvogels, veel vliegbeelden. Enkel opmerkelijke foto's zijn die van een baltende Poelsnip, een Grote Lijster op zijn nest met jongen (waarom juist deze foto zo groot?), een slapende Taigaboomkruiper in een schorspleet en een viertal Sijzen hangend aan een netje met pinda's.

H.J.L.

Hakan Delin & Lars Svensson: Der Kosmos-Vogelatlas. 128 bladzijden, 1309 kleurenfoto's, 172 zwartwit tekeningen, 465 meerkleurige verspreidingskaartjes, formaat 29 x 22 (1989). Duitse vertaling Peter H. Barthel. Oorspronkelijke titel Photographic Guide to the Birds of Britain and Europe. Uitg. Franckh-Kosmos Verlag, Postfach 106 011, D-7000 Stuttgart 1, ISBN 3-440-05998-7. Prijs DM 98,-.

Beached Bird Surveys in the Netherlands 1915-1988

Nog sterven er jaarlijks meer dan 40.000 zeevogels langs de Nederlandse kust door olieverontreiniging. De inspanningen om de olievervuiling de laatste decennia terug te dringen hebben geen tastbare resultaten voor de zeevogels opgeleverd. Alle commissies en rampenplannen ten spijt. Dit kan worden geconcludeerd uit bovenvermeld rapport. Het bundelt alle bekende gegevens vanaf het begin van deze eeuw over de sterfte van zeevogels langs de Nederlandse kust en biedt inzicht in de ontwikkelingen op lange termijn.

Uit het rapport blijkt dat tussen 1969 en 1985 jaarlijks gemiddeld 30.000 vogels op de Nederlandse kust aanspoelden. Het feitelijk aantal op zee gestorven vogels is meer dan twee maal zo hoog. Van de aangespoelde vogels is 70% met olie besmeurd. Zeevogelsterfte door olieverontreiniging is sinds de jaren vijftig niet merkbaar afgenomen, in samenhang met andere ongunstige ontwikkelingen in de jaren tachtig lijkt deze aanhoudend grote sterfte bedreigend te zijn voor de zeevogelpopulaties uit het Noordzeegebied. Er worden een aantal maatregelen geëist naar aanleiding van dit zeer interessante en uitvoerige rapport. De olielozingen vanaf schepen en door de off-shore-industrie, die deels nog legaal zijn, moeten worden stopgezet. De overheid moet zorgen voor een goed gratis netwerk van

havenontvanginstallaties, waar schepen zonder veel oponthoud en gemakkelijk bereikbaar met hun afvalolie terecht kunnen (eigenlijk zou er in de havens een soort 'ophaaldienst' moeten worden ingesteld). Er dienen ook mogelijkheden te komen om ook buiten de territoriale wateren op te treden tegen overtredders. Bovendien moeten de boetes aanzienlijk worden verhoogd.

Vogels die op open zee leven, worden vaker met olie aangetroffen (80 tot 90%) dan meer kustgebonden soorten. In Nederland is het oliebesmettingspercentage beduidend hoger dan in omliggende landen. Het percentage met olie besmette zeevogels, alsmede het totale aantal met olie besmette slachtoffers, heeft in de afgelopen decennia geen belangrijke wijzigingen ondergaan. Wel lijkt het accent van sterfte door grootschalige incidenten verschoven te zijn naar een continue stroom van slachtoffers van chronische vervuiling. Van een aantal soorten, zoals Zeekoet, Alk en Drieteenmeeuw, spoelden in de jaren tachtig veel meer exemplaren aan dan in de jaren zeventig. Grotere aantallen vogels voor de Nederlandse kust vanwege voedselschaarste elders in de Noordzee worden als oorzaak van de toename gezien. Diverse zeevogelpopulaties uit het Noordzeegebied vertonen in de jaren tachtig afnames in aantallen en/of broedsucces. Hoewel voedseltekorten daarbij een belangrijke rol lijken te spelen, kan de grote sterfte door olieverontreiniging onder dergelijke omstandigheden beschouwd worden als een bedreigende factor voor een populatie. Het is een indrukwekkend rapport geworden waar een compliment aan de auteur niet mag ontbreken.

C.J. Camphuysen: Beached bird surveys in the Netherlands 1915/1988. Seabird mortality in the southern North Sea since the early days of oil pollution. 322 bladzijden, 47 tabellen, 109 figuren, 3 bijlagen en een Nederlandse samenvatting (1989). Technisch rapport Vogelbescherming 1. Uitgave Stichting Werkgroep Noordzee, Vossiusstraat 20 III, 1071 AD Amsterdam (020-761 477) en Vogelbescherming, Zeist (inlichtingen bij drs. J.A. van Franeker, privé 02977-22 730) Verkrijgbaar bij beide organisaties. Prijs f 32,50 (inclusief verzendkosten). Adres van de auteur C.J. Camphuysen, Nederlands Stookolie-slachtoffer Onderzoek (NSO), Perim 127, 1503 GB Zaandam.

Themanummer Kustbeheer

Lezers van de tijdschriften 'Duin' en 'De Levende Natuur' hebben het zelfde themanummer over 'Kustbeheer' in de bus gekregen, maar beide met eigen omslag. Voor 'Duin' is het jaargang 12 (3) : 83-148 en voor 'De Levende Natuur' is het jaargang 90 (5) : 84-147. Vijf artikelen over 'de kust: landschap in ontwikkeling', drie artikelen over het Deltagebied en vier artikelen over het Waddengebied. In dit nummer staat de kust centraal. Dat wil zeggen de buitenduinen, het strand en een deel van de onderwateroever. Belangrijke functies die daar spelen zijn kustverdediging en natuurontwikkeling. Dit themanummer wil een bijdrage leveren aan de discussie inzake de onlangs gepresenteerde discussienota over de kustverdediging na 1990 en wil in de discussie

met alternatieven komen. De bijdragen zijn verzorgd door specialisten op het gebied van civiele techniek en natuur. Volgens schattingen uit de jaren zestig is 66% van alle min of meer regelmatig in Nederland broedende vogelsoorten als broedvogel van de duinen en de slikken van Voorne bekend. Volgens een telling komt zelfs 87% van alle broedvogels regelmatig tot broeden in een kustbiotoop.

Van de verwachte toename van het voedselaanbod in de Voordelta zullen de meeste vogelsoorten kunnen profiteren. Verstoring door recreatie zal beperkt moeten blijven. In werkelijkheid zijn de geringe aangroei-kusten overgeleverd aan de strandrecreatie, waardoor de natuurwaarden van het strandlandschap hier niet erg groot zijn. De bescherming van de kustzone is een kwestie van een goede samenwerking van rijksoverheid, provincies, gemeenten, hoogheemraadschappen en particulieren.

Het themanummer 'Kustbeheer' is verkrijgbaar door overmaking van f 12,50 (inclusief portokosten) op giro-nummer 81 935 ten name van 'De Levende Natuur' 's-Graveland of op giro-nummer 4 016 298 ten name van 'Duin', Leiden, onder vermelding van 'kustnummer'.

Vogels van Spitsbergen

In de vooraankondiging en op de kaft van het boek wordt Magnar Norderhaug's 'Svalbards Fugler' beschreven als een handboek en een waardige opvolger van het standaardwerk van H.L. Lovenskiold 'Avifauna Svalbardensis' dat in 1964 werd uitgegeven. Hoe overdreven dat is blijkt al na één keer doorbladeren. Het grootste deel van het boekje wordt ingenomen door een hoofdstuksgewijze bespreking van de broedvogels van de Svalbardarchipel (27 soorten). Daarnaast vooraf gaan enkele inleidende hoofdstukken over klimaat, milieu, broedplaatsen (zeevogelkolonies), ecologie, broedbiologie, trek en populatieomvang, alsmede een systematische lijst van alle waargenomen vogelsoorten met een (uiterst beknopte) bespreking.

De titels van de inleidende hoofdstukken klinken aanmerkelijk interessanter dan ze feitelijk zijn. Het zijn inleidingen in de meest enge zin van het woord en ze bieden buitengewoon weinig nieuws. Het overzicht over de zeevogelkolonies van Svalbard is niet (of niet merkbaar) aangepast sinds Norderhaug's eerdere publicatie over dit onderwerp ('Barentshavets sjofuglessurser', Norsk Polarinst. Meddelelser no. 104, uitgegeven in 1977). Dat betekent dat talrijke kolonies in het overzicht ontbreken en dat de omvang wel erg globaal (en vaak onjuist) wordt aangegeven. Een gemiste kans. Zoals gezegd worden de op zichzelf boeiende onderwerpen te beknopt behandeld om er veel van te verwachten en inderdaad ontbreekt de diepgang vrijwel steeds. De lezer blijft achter met meer vragen dan antwoorden en, wat het geheel nog veel storender maakt, wordt ook niet verder geholpen met de literatuurlijst. Van de (slechts) 88 titels zijn er 40 publicaties aangehaald uit de jaren zestig of ouder (45,5%) 33 uit de jaren zeventig (37,5%) en slechts 15 (17%) uit de jaren tachtig.

Voor een uitgave van 1989 is dat niet te verant-

woorden. De selectie van titels is ook buitengewoon merkwaardig. Veel uiterst productieve (Noorse) ornithologen komen niet eens in de lijst voor.

De soortbesprekingen beginnen weer met de veldkenmerken van de soorten. Overbodige bladvulling, zeker omdat de illustraties en de verdere lay-out van het boekje een rol als veldgidsje voorkomen. De broedvogelsoorten worden verder voorzien van een verspreidingskaart die wel gestencild lijkt: het kaartgrid is maar gedeeltelijk gedrukt en vervaagd eenvoudig aan de randen. De gepresenteerde informatie is niet bijster interessant. De aanwezigheid van een soort in een kaartblok wordt aangegeven door het hele blok te arceren. Erg precies is de voorlichting dan natuurlijk niet. Bovendien blijkt er na een globale vergelijking van de kaartjes met eigen veldgegevens dat er niet veel (recente?) gegevens zijn verwerkt. Als een blok voor een soort niet is gearceerd betekent dat zo ongeveer niets. Wanneer het blok wél is gearceerd betekent dat feitelijk ook niets. Hoeveel zorg er aan de uitgave is besteed blijkt wel uit de kaart van de Eider-eend die domweg ondersteboven is opgenomen en uit de eerder genoemde kaarten met zeevogelkolonies, waar de gebruikte symbolen niet corresponderen met de legenda.

Van een avifauna mag je concrete informatie verwachten over het voorkomen van soorten in het besproken gebied. Eén van de te bespreken onderwerpen zou kunnen zijn de populatieomvang. Ook hierin stelt het boekje teleur. Voor de drie soorten ganzen en voor de Eider-eend in de Kongsfjord-regio vinden wij enkele getallen en zelfs populatietrends over een reeks van jaren. Men maakt mij niet wijs dat voor de andere broedvogelsoorten niet nauwkeuriger gegevens zijn op te hoesten dan een klein tabelletje met een grove vierdeling (<100, 100-1000, 1000-1000 en >10.000 paren). Als de Noren inderdaad niets beters kunnen presteren dan is er dringend werk aan de winkel. De recente crashes in zeevogelbestanden in de Barentsz Zee zijn aan de auteur kennelijk voorbijgegaan (Beren-eiland wordt wel degelijk besproken).

In vergelijking met het ongeveer tegelijkertijd uitgegeven 'Svalbards Fugler og Pattedyr' (Fridtjof Mehlum 1989) is Norderhaug's boekje een wanprestatie. Mehlum's boekje beoogt geen volledige avifauna te zijn, maar meer een gidsje voor natuurtoeristen. Norderhaug's boekje beoogt volledig te zijn en is kennelijk gericht op ornithologen die zich met Svalbard bezighouden. Van samenwerking tussen de beide heren lijkt totaal geen sprake te zijn geweest en ze noemen elkaar dan ook niet (of tussen neus en lippen door). De enige raad die ik kan geven voor potentieel geïnteresseerden in Norderhaug's avifauna is dan ook: niet kopen.

Het is erg veel geld voor verbazend weinig waar.

■ C.J. Camphuysen, Perim 127, 1503 GB Zaandam.

Magnar Norderhaug: Svalbards Fugler. Veel kaarten, tabellen, grafieken, 100 bladzijden (1989). Uitg. Dreyers Forlag A/S, Oslo in samenwerking met Norsk Ornithologisk Forening. Prijs Nkr. 198,- (exclusief Nkr. 43,- portokosten).